

Gilead - Marilynne Robinson

Com a babyboomer, durant el tardofranquisme vaig disposar d'una educació catòlica insistent però superficial. Comparat amb les generacions posteriors, tinc nocions del que llavors s'anomenava Història Sagrada, fet que em permet identificar personatges bíblics quan entro en una església o en un museu. Reconec que a vegades trobo a faltar un interlocutor metafísic que em permeti lamentar-me o confessar-me, a qui demanar favors o mostrar agraïment. L'escepticisme m'ha impedit ser creient o ateu, i he conegut prou capellans de bona fe per no gosar declarar-me anticlerical, si bé no nego els afers tèrbols que han envoltat –i envolten- l'església catòlica. No he tingut gaires tractes, en canvi, amb els pastors protestants. Potser perquè es casen i no porten sotana, els trobo més simpàtics, més raonables. Per tot plegat, reconec que sento simpatia per John Ames, el protagonista de *Gilead*, de Marilynne Robinson.

Nascut el 1880, fill i nét de predicadors, John Ames es va fer predicador, es va casar, va enterrar la dona i el fill, i s'ha fet gran en el poble de Gilead, Iowa. Septagenari, després del segon casament escriu una llarga carta al seu fill de set anys perquè la llegeixi quan s'hagi fet gran i ell ja no hi sigui. Aquesta carta, de prosa elegant i desordre aparent, constitueix la novel·la. Hi trobem diverses subtrames que s'entrecruen: la vida amb l'esposa i el fill; els records dels pares, d'Edward, el germà que va anar a estudiar a Alemanya i va tornar ateu, i de l'avi, violentament antiesclavista; les converses amb el vell Boughton, el pastor presbiterià del poble, col·lega i rival amistós.

La mirada i l'estil

El que captiva d'aquesta llarga carta és tant la mirada com l'estil. La mirada és comprensiva, generosa, poètica, transcendent sense cursileria. Habituat durant la infantesa a la memorització de manaments i de les pomposes frases del catecisme, el que em sobta de *Gilead* és la combinació d'intel·ligència compositiva i d'humilitat vital, com si encara fos possible una religió que ens ajudés a créixer. No es pot oblidar que John Ames es passa la vida llegint i que, després d'una vida d'escriure sermons, calcula que és autor de l'equivalent de dos-cents llibres. Parla de la joia dels plaers senzills, però també cita Calví i Feuerbach (el filòsof preferit del seu germà). També és rellevant que el poble sigui petit, ple de persones senzilles i bondadoses (encara que el llibre estigui situat als anys cinquanta, costa de creure que quan John Ames escriu a la carta al seu fill John Fitzgerald Kennedy ja és senador). De fet, Gilead és la transliteració de Galed o Galaad, que a la Bíblia ve a ser la metonímia d'un lloc que té efectes curatius, com un bàlsam capaç de preservar la pau.

Acostumat a viure entre silenci i paraules, John Ames troba la televisió “bidimensional” en comparació amb la ràdio. En les seves circumstàncies, potser no resulta tan difícil ser pur i poètic com un profeta de l'Antic Testament. Com a mostra, pot servir aquesta frase referida a l'avi, que predicava amb pistola des de la trona en els temps de John Brown i els *jawhackers*: “Ell no pretenia fer cap mal. Simplement l'inflamaven les velles

certeses, i no suportava la paciència que li exigien la pau, l'envelliment del cos i l'oblit que s'havia dipositat sobre totes les coses. Ell creia que havíem de viure al galop. No dic que no tingués raó. Seria contradir Joan el Baptista.”

A mesura que avancem en la lectura, descobrim que l'únic conflicte del poble és la presència del fill del seu amic predicador, el jove Boughton, de qui de mica en mica descobrim els pecats (traduïm-ho: els errors greus, la malícia, l'arrogància i la manca de pietat, el dolor causat en persones innocents). John Ames tem que, quan ell no hi sigui, el jove Boughton serà una influència nefasta per a la seva vídua i el seu fill, que no en sospiten res. Pel que fa a John Ames, no es veu amb cor de revelar a la seva esposa el passat del fill del seu amic, ja que tampoc sap del cert que estigui condemnat a repetir els seus pecats, si bé tampoc no es pot excloure; aquesta disjuntiva el sumeix en reflexions obsessives que no duen enlloc, tan sols a la certesa que alguns problemes augmenten si s'hi dedica massa temps. Tot plegat converteix el que ell voldria que fos el seu testament moral en un testimoni dels seus últims neguits. Aquestes especulacions circulars s'alternen amb el meravellament que sent davant del món que està a punt de perdre, i que coincideix amb el meravellament que sent el seu fill davant el món que comença a descobrir.

La dona del predicador

Aquesta novel·la és la primera part d'una trilogia: *Gilead*, *Home* i *Lila*. Seguint l'ordre de publicació d'Edicions de 1984, vaig començar fa tres anys per *Lila*, que de seguida em va subjugar. Narra la vida d'una nena que ha estat maltractada per la vida fins que creix i acaba casada amb un ancià benèvol, que és precisament el protagonista de *Gilead*. Pel que fa a *Home*, de moment inèdita en català, desenvolupa la vida del jove Boughton. *Gilead* i *Lila*, en tot cas, formen un díptic, ja que presenten els dos punts de vista de la parella. En el cas de *Lila*, una dona amb una educació molt deficient, la seva biografia ens arriba a través d'un narrador en tercera persona, que tradueix en paraules els seus sentiments, no sempre prou perfilats. Gran part de l'encert de *Lila* és aquest narrador extern que aconsegueix ficar-nos dins el cap de la protagonista i posar en comú aquella innocència, aquella determinació, aquell codi de ferro i aquella bondat que ella ignora que té, però que John Ames de seguida detecta. El resultat és una novel·la amb més acció i diàlegs que *Gilead*, la qual resulta inevitablement més reflexiva. Només amb totes dues, però, ens podem fer una idea de la peculiar relació que entaulen els protagonistes, la qual copsem a través dels primers diàlegs que registra *Lila*, mentre que *Gilead* ens mostra un matrimoni ja consolidat, si bé sense símptomes d'erosió.

No em puc estar d'incloure una mostra de tres frases de les que dedica el predicador de *Gilead* al seu fill, amb l'esperança que els lectors d'aquesta ressenya es facin una idea de la textura i del rerefons, tot i saber que només prenen sentit en el marc de la novel·la sencera: “Els vaig dir que si volien informar-se sobre la naturalesa de l'infern no apropiessin la mà a la flama d'un espelma i pensessin simplement en el racó més buit i

desolat de l'ànima.”; “La nit i la llum, el silenci i la dificultat, m’han semblat sempre molt rigoroses i benèfiques.”; “En l’Eternitat aquest món serà Troia, em penso, i tot el que hi ha succeït serà l’èpica de l’univers, la balada que canten al carrer.”

Marilynne Robinson (Sandpoint, Idaho, 1943), doctora en literatura anglesa i predicadora vocacional, va publicar el 1980 la seva primera novel·la, *Housekeeping* (*Vida de casa*, Edicions de 1984, 2016), i va deixar de banda la ficció fins al 2004, quan va veure la llum *Gilead*, que va obtenir un gran reconeixement de la crítica. La van seguir *Home* (2008) i *Lila* (2014). En català, per acabar la trilogia només ens falta poder llegir *Home*. Cal, en tot cas, celebrar la fortuna d’haver tingut com a traductors Esther Tallada i Emili Olcina, que han sabut donar al text d’arribada una textura delicada, gairebé sagrada. Recordem que, com diu John Ames, “Per a mi, escriure ha estat sempre com resar... Tens la sensació que ets amb algú.”